

**600 de ani
de la urcarea pe tronul
MOLDOVEI
a lui ALEXANDRU cel BUN**

Odată constituit – ca stat medieval de sine stătător – Țara românească a Moldovei – la Răsărit de Carpați – sub conducerea lui Bogdan – întemeietorul (1359-1365) noua formațiune politică românească se întindea între Carpați și Nistru, având inițial centrul la Baia, apoi succesiv la Siret și Suceava. Cei care au consolidat statul medieval al Țării românești a Moldovei au fost domnii proveniți din dinastia mușatină, care s-au succedat la tronul Moldovei, cu unele intermitențe, timp de 200 de ani, începând cu Petru Mușat (1375-1391) și terminând cu Ioan Vodă cel Viteaz sau cel „Cumplit” (1572-1574). Geneza mușatină provine de la fiica lui Bogdan sau a lui Lațcu – Mușata – Margareta, care căsătorită cu un oarecare Costea (pomenit în „Pomelnicul de la Bistrița”) a generat primii mușatini: Petru, Roman, Ștefan, domni și voievozi înainte de Alexandru cel Bun. Asemănător, în Țara românească a Munteniei, Basarab I – întemeietorul – a generat dinastia „Basarabilor”, care s-a succedat tot 200 de ani (până la Neagoe Basarab (1512-1521) care deși s-a numit „Basarab” provenea dintr-o familie a Craioveștilor.

În primăvara anului 1400 (acum 600 de ani) urca în scaunul domnesc al Țării românești a Moldovei, în Cetatea de la Suceava, cel de-al V-lea mușatin – ALEXANDRU CEL BUN – fiul mai mare al lui Roman Mușat, care ctitorise orașul de la Nord de Bacău – Romanul. Fiindcă împrejurările istorice i-au permis paza țării față de turci prin prezența la Sud al lui Mircea cel Bătrân (1386-1418), iar politica conciliatoare promovată de Alexandru față de regatele maghiar și polon, inclusiv ducatul Lituaniei, i-au asigurat liniștea și din Nord Vest, ALEXANDRU cel BUN poate fi denumit pe drept cuvânt – un mușatin pacifist. Timp de 32 de ani, Țara românească a Moldovei nu a cunoscut confruntări armate de amploare (în afara sprijinului acordat polonezilor, împotriva Ordinului Cavalerilor Teutori, în 1410 la Grünwald și 1422 – Marienburg – și a unei rezistențe rapide antiotomane, în 1420, în apărarea Chiliei și Cetății Albe). În atari împrejurări, Alexandru cel Bun și-a permis a se fi ocupat intens de adminis-

UN MUȘATIN PACIFIST

trarea și organizarea internă a țării și dezvoltarea ei economico-socială. În acest context istoric trebuie privit cadrul dezvoltării țării, care a determinat poporul să-l numească pe Alexandru Mușat „Cel Bun”.

Înțelegând rostul organizării interne a statului, Alexandru cel Bun a inițiat și întemeiat „Sfatul Domnesc” – instituție ajutătoare a domnului, dar care-i limita parțial și prerogativele acestuia. Domnul era comandantul suprem al armatei (voievod), dar autoritatea sa se exercita și în funcție de existența steagurilor boierești, comandate de boieri, era judecătorul suprem al țării, dar judeca împreună cu sfatul boierilor; era autoritatea emitentă a hrisoavelor (actelor) dar și acestea se emiteau cu consimțământul „Sfatului Domnesc”, de aceea, întâlnim frecvent formula de încheiere a actelor de vânzare-cumpărare, de confirmări donații etc... „aceasta este și credința boierilor noștri mari și mici...”, precum și semnăturile acestora alături de cea a domnului cu pecetea aplicată sau atârnată. Cei mai vechi, mai de seamă și permanenți dregători în „Sfatul Domnesc” întâlniți și în actele din timpul domniei lui Alexandru cel Bun erau opt: vornicul (conducătorul Curții domnești); logofătul (șeful cancelariei domnești!); vistierul (administratorul veniturilor și cheltuielilor țării, care se confundau cu ale domnului) spătarul (purătorul de spadă al domnului); stolnicul și paharnicul (aprovizionarea Curții domnești); comisul (răspundea de grajdurile domnești); postelnicul (se îngrijea de camera domnului și ținea secretul Curții). Din „Sfatul Domnesc” făcea parte și mitropolitul țării, uneori și episcopii și alți ierarhi ai bisericii. Alexandru cel Bun s-a îngrijit de organizarea judecătorească primind de la împărații bizantini așa-zisele legi grecești „Ton Vasilikon”, alcătuită dintr-o parte din legea moldovenească. Din punct de vedere teritorial-administrativ a organizat Țara românească a Moldovei în cele 24 de ținuturi, conduse de părcalabi, ca și cetățile, orașele sau târgurile care erau conduse de șoltzi, ajutați și de un sfat de 12 pargari, iar satele aveau în fruntea lor cnezi sau juzi.

Organizarea militară a stat în atenția lui Alexandru cel Bun. Oastea mică cuprindea

cetele boierilor sau steagurile de luptă, iar oastea cea mare, chemată în caz de primejdie, includea pe micii proprietari de pământ, țărani liberi – vitejii și răzeșii. În vremea lui Alexandru cel Bun, Țara românească a Moldovei dispunea de o armată de cavalerie de 10.000 de ostași, iar în caz de mare nevoie țara putea aduna până la 40.000 de oameni. Oștenii erau înarmați cu sulite, arcuri cu săgeți, paloșe, topoare, furci, coase, măciuci, ghioage. Boierii foloseau lancea și sabia, precum și scuturile de lemn căptușite cu piele. Cetățile erau întărite cu ziduri de pământ, lemn sau piatră, așa cum erau cetățile: Tețina Hmielov și Hotinul (N); Cetatea Albă (R); Soroca și Orhei; spre munți, Cetatea Neamțului, iar la Dunăre, Cetatea Chiliei. Pământul a constituit dintotdeauna și în timpul lui Alexandru cel Bun o mare avuție, fiind lucrat cu hârnicie și pricepere de către țărani, boieri și mănăstiri. Creșterea animalelor, a albinelor (mierea-ceara) legumicultura, viticultura, piscicultura erau importante ramuri economice. Meșteșugurile și comerțul au căpătat amploare în timpul lui Alexandru cel Bun. Prin Privilegiul Comercial acordat negustorilor din Liov (Polonia, azi, Ucraina) domnul a asigurat protecția unor meșteșugari și negustori în Moldova, precum și securitatea drumurilor, a transporturilor. Comerțul de tranzit aducea mari venituri vistieriei țării, mai ales cel efectuat pe Valea Siretului, care lega Polonia cu orașele-cetăți de la Dunăre. Vămile de la Suceava, Siret, Roman, Bacău, Troțuș, Iași, Vaslui, Lăpușna, locurile de popas, organizate în hanuri și rateșuri, erau surse de atracție a negustorilor, meșteșugarilor străini.

Alexandru cel Bun a acordat privilegiul și brașovenilor, contribuind la permanența legăturilor într-românești, iar străinii desfășurau o activitate comercială intensă în Țara românească a Moldovei, îndeosebi, polonezii, genevezii situați la Gurile Dunării, armenii etc. Pentru înlesnirea circulației bunurilor se foloseau monede străine precum, grosul și frivna poloneză, ukraineană sau talerul austriac sau olandez.

Alexandru cel Bun a bătut și monede proprii de argint și de aramă cu inscripția latină (avers=„moneta Alecsandri”iar pe reversul monedei („Voievoda Moldaviensis”).

„Alexandru I, ce-i zice cel Bun
este acela, care cel dintâi
a făcut cunoscut străinilor
numele, până atunci puțin știut,
al moldovenilor...”
(Dimitrie Cantemir)

Cultura – a progresat în timpul lui Alexandru cel Bun. Mănăstirile au iradiat activitatea culturală. Mănăstirea Neamțului fiind centrul unei astfel de activități. Alexandru cel Bun a construit Mănăstirea Moldovița, Bistrița (unde este și înmormântat). Broderia artistică din epoca lui Alexandru cel Bun este exprimată în chipul cel mai fidel de către patrafulul cu chipul domnului și al doamnei Marina, păstrat la Muzeul lavrei „Alexandru Nevski” din Petrograd, fiind socotit cel mai vechi obiect de broderie artistică din Moldova. Alexandru cel Bun a aplanat conflictul cu Patriarhia din Constantinopol, privind recunoașterea mitropolitului Țării românești a Moldovei în persoana mușatinului-ierarh Iosif, prin intermediul învățatului-călugăr de origine română – Grigore Țamblac – care a fost apoi numit de domn, stareț al Mănăstirii Neamțului. Astfel, Alexandru cel Bun a desăvârșit organizarea bisericească în Țara românească a Moldovei, înființând Episcopia de Roman de a cărei aparții aparține și Bacăul și a confirmat-o pe cea de la Rădăuți, iar recunoașterea Mitropoliei de la Suceava de către Patriarhia de la Constantinopol a însemnat nu numai afirmarea auto-cefaliei bisericii ortodoxe în Țara românească a Moldovei, dar, în același timp, și recunoașterea independenței statului medieval românesc de sine stătător de la Răsărit de Carpați. Domnul Alexandru cel Bun a făcut și concesii catolicilor, nu numai sub influența celei de-a doua soții catolice (Ringala sau Rimgaila), ci și în timpul conviețuirii cu celelalte doamne (Ana, Stanca, Marina) permițându-li-se catolicilor, în 1413, să-și organizeze Episcopia de la Baia, pe lângă cea de la Siret. Cam din aceeași perioadă, o episcopie catolică a existat și la Bacău.

Putem afirma, acum, la 600 de ani de la urcarea pe tron a lui Alexandru cel Bun că, domnia sa de 32 de ani, a fost o epocă de prestigiu în evoluția Țării românești a Moldovei, de afirmare și apărare a independenței țării cu mijloace pașnice, figura domnului înscriindu-se în pantheonul românesc.

Prof. dr. Jean CIUȚĂ

ION IRIMESCU – 97

Universul ideatic și cosmogonic al lui Irimescu e caracteristic „irimescian”, având atributul de a fi turnat în bronz, dar și cioplit în piatră, ceea ce-i dă statornicie și crez. Dăltuitor prin har, autorul își va structura o imagine nativă asupra existenței, o existență care l-a dominat prea mult cu imuabilitatea ei, încât i-a visat și i-a dăruit acesteia, pe cât permit legile solidului, o înfiorare tendențială de zbor.

Pentru artist, lumea e un amestec de consistență și neastâmpăr, de stabilitate exterioară a pietrei, împletită cu zbuciumul unor forțe neuzitate ale adâncurilor. Devenirea nu e absentă, dar e cuminte, liniară, monocausală și lipsită de șoc. O lume înțeleaptă, deci potolită, veche de ere, deci răbdătoare și nedorită în a mai fi și altfel. Așteptarea se numește veșnic, dar veșnicia nu rabdă o așteptare prea mare. Nu crede într-o eternitate a eternității, dar nici într-o mișcare a mișcărilor. Ca sculptor, dar și ca profet, el mângâie mai mult o ușoară veșnicie a mișcării și crede creator într-o devenire a infinitului. Pentru el, universul e material și puternic, dar asta nu îl scutește de a fi, în același timp și maleabil și elastic și chiar

STATORNICIE ȘI CREZ

„viu”. Un univers care ni se oferă tactilovizual, lipsit, cum e și firesc, de sonoritate și tocmai de aceea autorul, în deplină sinteză senzorială, a făcut din tăcerea materiei, o pseudo-obsesie a muzicalității.

Trăind în mijlocul biosferei, artistul e un atopofil. În rest, îl mai sensibilizează mult și cabalinele înaripate, ca și florile dotate cu petale mari. Omul rămâne întruchiparea desăvârșită a protoplasmiei, o protoplasmă monovalentă, zămislită mai mult sub forma femininului și proliferată numai prin ea însăși. Un feminin ce nu a cunoscut de loc neîmplinirile iubirii, care a avut – ori blestemul, ori fericirea – să-și asigure veșnicia prin sciziparitate și care, așa cum e, se simte pe deplin mulțumită. Deși fericită, ființa umană năzuiește, prin neliniște, un „altceva” și dacă acest deziderat nu îi este realizabil, ea rămâne, pe mai departe, împăcată cu ceea ce i-a fost hărăzit. Crede foarte mult în ea, în propria sa existență, în propriul ei destin. Cu aripi sau nu, cu puțin sau cu mai mult, ea se consideră curată și așteaptă, cu răbdare și măreție, acel plus care, o dată și o dată, îi va veni.

Cultul pentru femeie, pentru carnația ei

deosebită ce duce, prin maternitate, veșnicia mai departe, e la fel ca și a celui pentru marmură și bronz. Un cult care repetă patosul pentru cele două singurătăți ale planetei, una încărcată de sobrietatea ruginiului, iar cealaltă, de strălucirea cu nervuri a zăpezii. O lume învăluită, zi și noapte, în solidaritate, asemeni unui lanț cutezător de munți, de pe fruntea cărora emană în tăcere, noapte și zi, strigătul, neuzit de nimeni, al luminii.

Pentru Irimescu, orice fărâma de piatră are în ea o mare de zbor. O respirație sufletească, la fel de adâncă și plină de continuitate. Un tremur interior, sensibil dar constant, atent la vuetul din jur, dar încrezător în zdrăvoșenia sa profundă. Și el, ca și carnațiile sale din marmură și bronz, visează înaltul și necunoscutul, dar destinul lor comun de a fi logodite cu un același pedestal al țărâniei, le transformă dorința în năzuință.

Viziunea teologică a Maestrului e mai mult panteistă decât scalariformă. Demiurgismul Demiurgului i-a aparținut, o viață întreagă, la superlativ. Inegalitatea ancestrală dintre Dumnezeu și oameni își are sorgintea într-un „Paradis” pe care „cei doi”,

prea doritori de cunoaștere și libertate, l-au „pierdut”. La Irimescu, însă, arhaicul „Eden” e doar un simbol, o alveolă neutră, în care fiecare din perechea sacră își are o dualitate plină de înțelesuri. Un „Eden” împietrit de la început, ca și păcatul „numărul unu” al omenirii. De aici absența unei genuni între cer și pământ, sau între Zămislitorul sacru și zămislirile sale profane. De aici, la Irimescu, existența unui monounivers al perfecțiunii, populat de Eve neutre, nedoritoare de „păcat”, păstorițele pure ale unor urmași în sine, nesigmatizate de un „ceva” ce ar cere o veșnică iertare. De aici existența unei lumi potolite și cuminti, descărcată de anumite contradicții și confruntări care să-i adâncească rostogolirile, o lume paradisiacă ce nu așteaptă, cu înfiorare, un cutremurător „Apocalips” sau o neiertătoare „Judecată de Apoi”.

Și tot de aici, beatitudinea acestor înfăptuiri sculptural-eterne, care își au în față linearitatea irepetabilă a timpului și nu arboreșcența, încărcată de crispări și zbucium, a unui spațiu revenibil dar necunoscut.

Gheorghe A. M. CIOBANU